

УДК 7:122/129

Звінчук А.Л. – викладач Дубенського
коледжу культури і мистецтв РДГУ

ХУДОЖНЯ ПРАКТИКА СУЧАСНОГО КОНЦЕПТУАЛІЗМУ

Комп'ютеризація відносин, перехід економіки з товарної в інформаційну сферу, створили нове поняття глобалізації. Розвиток інформаційних технологій, нових засобів інформації спонукав нову генерацію митців до експериментів із відеоматеріалом, комп'ютером, цифровими технологіями.

Суспільство II половини XX ст. прагнуло до нового, неординарного, головним чином візуальних та інформаційних мистецтв. Постмодернізм став тим напрямом, який дав розвиток новим формам мистецтва, а саме – гіперреалізму, концептуалізму, соц-арту та ін.

Мета дослідження: охарактеризувати сучасний розвиток концептуалізму, його особливості та художню практику.

Концептуальне мистецтво є предметом дослідження численних наукових робіт. Постійний інтерес до цього явища обумовлюється його неординарністю та сучасністю.

Важливим підґрунтям до написання статті є монографія Андрєвої К.Ю. «Постмодернізм: искусство второй половины XX – начала XXI века», де автор досліджує історичні аспекти розвитку основних напрямів сучасного мистецтва: абстрактного живопису, поп-арту, концептуалізму, неодадаїзму, ленд-арту, відео-арту та ін.

Рославець О.М. у праці «Руйнування образу. Про деякі тенденції сучасного зарубіжного мистецтва» розкриває напрями і течії у мистецтві, які модифікувалися у післявоєнний період, серед яких автор, поряд із експресіонізмом, абстракціонізмом і сюрреалізмом, визначає розвиток концептуального мистецтва.

Бобринська Є.А. у праці «Концептуалізм», осмисливши теорію і практику концептуалізму, визначила, що концептуалізм використовує поп-артівську методику присвоєння готових продуктів масового виробництва, зміщення інтересів з унікального на загальне та відмови від вираження у творах індивідуального погляду художника і надає виключного значення мисленню, ідеї, суті.

Представники концептуалізму виходять з того, що у XX – початку XXI ст. філософія вичерпала себе, її місце має зайняти мистецтво. Завданням сучасного мистецтва, на їх думку, є не відображення реального світу за допомогою матеріально-чуттєвих засобів, а обговорення природи самого мистецтва. У концептуальному мистецтві найважливіший аспект твору – це ідея або концепція. Це означає, що всі плани і рішення приймаються заздалегідь, а саме виконання є формальністю. Ідея стає тим механізмом, який створює мистецтво. Цей вид мистецтва не є теоретичним і аж ніяк не ілюструє якусь теорію. Концептуальне мистецтво руйнує традиційне уявлення про картину як засіб умовної або натуралістичної передачі зовнішньої для неї реальності.

Концептуалізм своєрідно дематеріалізує мистецтво (звідси ще одна назва – «антимистецтво»), концентруючи увагу на самому процесі формування творчої ідеї й репрезентуючи її різноманітними візуальними або аудіовізуальними знаками.

Художник-концептуаліст намагається, як правило, задати інтерпретаційний вектор, тим чи іншим способом зафіксувати або виділити окремі принципів елементи. Але концептуалізм цілком реалізується тільки тоді, коли в семантичну гру вступає реципієнт. Завданням глядача (слухача, читача) є не тільки (і навіть не стільки) сенсорне визначення концептуального об'єкта, але насамперед і в основному – виявлення зв'язку між візуальним (або іншого характеру) образом і потенційно вкладеною в нього ідеєю, його (об'єкта) смисловими значеннями і зв'язками.

У непідготованого глядача концептуальні об'єкти нерідко викликають певний психологічний стрес, інколи шокують завдяки незвичному наповненню виставкового або

музейного простору, руйнуванню традиційної настанови на художню форму, безпосереднє сприйняття мистецтва. Але якщо при цьому глядач переймається питаннями: «Що це означає?»; «Чому?»; «Навіщо?», то програма концептуалізму вже спрацьовує. Власне, концептуалізм і вивчає зародження естетичного в процесі утворення смислу, сенсу, які лежать «за поверхнею», «за формою», за зовнішнім. Сама ж форма дуже часто залишається естетично нейтральною [3; 145].

Концептуалісти нерідко реалізують свої творчі задуми у формі інсталяцій. Інсталяція – просторова комбінація з готових промислових («реді-мейд»), природних або створених художником об'єктів, живопису, скульптури, текстової або візуальної інформації тощо. Різновидом інсталяції є асамбляж (комбінація предметів). Створюючи незвичні, несподівані сполучення звичних речей, художник надає їм нового символічного сенсу. Естетичний зміст інсталяції полягає у грі семантичних та смислових значень, які змінюються залежно від контексту та розміщення предмета або об'єкта.

Об'єктами в концептуалізмі є різноманітні тексти, фотографії, графіки, діаграми, географічні карти тощо. До об'єкта-концепту можуть також входити телефони, комп'ютери, копіювальна техніка, відеоапаратура, тобто техніка, з допомогою якої задокументовується абстрактне. Концептами можуть стати також різноманітні природні об'єкти та навіть соціальні явища [1; 254].

Сучасний концептуалізм відрізняється значимістю всіх компонентів творчого процесу, починаючи від ідейної основи композиції до її виконавської інтерпретації. Матеріальне відтворення концепції набуває особливого значення. Більш того, від виконавського втілення авторської ідеї, його своєрідності та неординарності, залежить успіх та вдалість твору в цілому.

Найзнаменитішим представником сучасного концептуалізму є Демієн Хьорст. Роботи Д.Хьорста, серед яких скульптури, живопис і естампи, кидають виклик науковим, філософським і релігійним аспектам людського життя. Вся багатогранна творчість Д.Хьорста – інсталяції, скульптури, живопис, малюнки – це спроба зруйнувати кордони між мистецтвом, наукою та поп-культурою. Енергія та винахідливість художника, його незмінно сильні, візуально захоплюючі витвори зробили Демієна Хьорста провідним митцем свого покоління. Хьорст вивчає хисткість основ людського існування – кохання, життя, смерті, вірності та зради – застосовуючи несподівані та нетрадиційні засоби. Найбільш відомий своїми роботами під загальною назвою «Природознавство», що являють собою туші тварин в акваріумах з формальдегідом серед яких і культові «Фізична неможливість смерті в свідомості того, хто живе та «Матір і дитя розлучено», твори художника змінюють фундаментальні питання про сутність життя та вразливість існування на біологічному рівні. Для Хьорста скляна вітрина є і вікном, крізь яке глядач візуально зазирає середину витвору, і, одночасно, перешкодою, що своєю мінімалістичною конструкцією обрамлює, утримує та презентує об'єкт. У багатьох роботах 1990-х, приміром «Набута нездатність до втечі» та «Астматик утік», натяк на існування людини передається через нібито предмети-релікти: одяг, сигарети, попільнички, столи та стільці. Цей натяк стає дійсністю в роботі «Способи бачення» з поміщеною у скляний контейнер фігурою лаборанта, що схилився над столом і дивиться у мікроскоп. Більш відома робота «Славословлення», поліхромна бронзова скульптура, демонструє анатомічну будову м'язів та внутрішніх органів людини в монументальному масштабі. Хьорст також відомий своїм живописом: серія «Картини з метеликами», що являють собою яскраві полотна із справжніми метеликами, вклеєними у фарбу, або ж, наприклад, у «Дивовижних одкровеннях» художник виклав тисячі крилець метеликів у формі релігійного візерунка – мандали [6].

Шанхайська художниця-концептуалістка Хун І (Hong Yi) або Red, знаменита своєю нетривіальною технікою та нетрадиційними матеріалами, які використовує у творчості. Для того, щоб малювати, їй не потрібні кисті і фарби, вона воліє використовувати замість них те, що є під рукою практично в кожного. Найвідоміші її роботи були створені за допомогою

кавових відбитків. Картина, намальована кавою з використанням чашки, присвячена тайванському виконавцю та актору Джею Чоу і його пісні про кохання «Secret». Портрет китайського баскетболіста Яо Міня, самого високого гравця НБА, художниця намалювала баскетбольним м'ячем. А от портрет сучасного художника з Китаю Вейвея вона виклала з зерен соняшника. Нещодавно креативна майстриня створила портрет відомого китайського режисера Імоу Чжана з... 750 пар шкарпеток. Великомасштабний монохромний портрет був скріплений шпильками і підтримувався бамбуковими палицями [7].

Шотландський художник Саймон Старлінг працює в сфері концептуального мистецтва і відомий проектами, що включають в себе процес трансформації одного об'єкта в інший. До такого роду робіт належить і виконаний влітку 2006 року «Аутоксілопіроціклоборос». В ході цього проекту Саймон Старлінг плыв на маленькому човні по річці Лох Лонг. Паливом для пароплава служили частини самого судна. По закінченні певного часу пароплав пішов на дно, а зроблені в процесі подорожі зображення Старлінг обробив спеціальним чином, перетворивши кожен в унікальний об'єкт.

Концептуаліст захоплюється утилізацією предметів, об'єктів і субстанцій. Старлінг побудував електричний велосипед із різного сміття і перетнув на ньому пустелю. Це був дуже непростий велосипед. Він працював на паливних клітинах – хімічні речовини перетворювалися на електричну енергію без згорання, виділяючи воду в якості побічного продукту. Весь цей «вихлоп» Старлінг зібрав і з його допомогою намалював кактус.

Наступною з робіт художника є «Сарайлодкасарай (мобільна архітектура № 2)». Старлінг знайшов у верхів'ях Рейну сарай, розібрав його, побудував із нього човен, навантажив його залишками сараю, спустився на веслах на сім миль вниз по течії до Базеля, розвантажився у Базельського музею і там побудував сарай заново. Обидві ці подорожі були актами протесту проти сучасності, масового виробництва і глобального капіталізму [8].

В Україні концептуалізм розвивається завдяки творчості Подольчака Ігора, Олега Тістола та Ігора Гусева.

Варто відзначити, що лондонські торги сучасного мистецтва аукціонного дому Phillips de Pury & Co принесли ціновий рекорд українському художнику Ігорю Гусеву – живописцю, автору перформансів, об'єктів та інсталяцій. Написаний ним портрет знаменитої британської співачки Емі Вайнхаус, під назвою «Емі. Клуб-27» був проданий за \$ 19,4. Портрет «Емі Клуб-27» – перша робота з циклу «Клуб-27». Ігор Гусев вирішив написати портрети музичних зірок, що покінчили з собою у 27 років і які входять до так званого «Клубу-27».

Таким чином, сьогодні концептуалізм використовує такі прийоми і інструменти, як форма, колір, рух, фарби, декоративний камінь, тканину, спеціалізовані лаки, медіуми, клей і т.д., це служить певним чином для передачі протесту і просто для демонстрації свого продукту творчості. Концептуальне мистецтво неповторне у своєму виконанні, змушує свого творця не зупинятися на своєму творчому шляху, йти в ногу з розвитком науково-технічного прогресу. Це мистецтво через свою скороминучість є дорогим. Воно є справжнім, завтра воно буде вже нікому не актуальним, творець цього мистецтва знаходиться у вічному пошуку нового.

Список використаної літератури

1. *Андреева Е.Ю.* Постмодернизм: Искусство второй половины XX – начала XXI века / Е.Ю. Андреева. – СПб.: Азбука-Классика, 2007.
2. *Бобринская Е.А.* Концептуализм / Е.А. Бобринская. – М., 1994.
3. *Ильин И.* Постмодернизм. От истоков до конца столетия / И.Ильин. – М., 1996.
4. *Меднікова Г.С.* Українська і зарубіжна культура XX ст.: Навч. посіб. / Г.С. Меднікова. – К.: Знання, КОО, 2002.
5. *Рославец О.М.* Руйнування образу. Про деякі тенденції сучасного зарубіжного мистецтва / О.М. Рославец. – К.: Мистецтво, 1974.
6. <http://www.newsru.ua>.

7. <http://www.etoday.ru>.

8. <http://2nd.moscowbiennale.ru>.

Резюме

Розглядається художня практика сучасного концептуалізму, акцентується увага на його особливостях розвитку.

Ключові слова: постмодернізм, концептуальне мистецтво, гіперреалізм, соц-арт, поп-арт, перформанс, інсталяція, візуальні та інформаційні мистецтва.

Summary

Zvinchuk A. Artistic practice of modern conceptual art

Artistic practice of modern conceptualism is considered, attention is accented on it's peculiarity of development.

Key words: postmodernism, conceptual art, hyperrealism, social art, pop art, performance, installation, visual art and information art.

Надійшла до редакції 19.10.2012 р.